

**MEJA NA
REKI
str. 2**

**ZACUMPRANA
ISTRA
str. 4-5**

Porabje

ČASOPIS SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 27. julija 2000 * Leto X, št. 15

Če bi zdaj šaular bijo...

Če bi zdaj šaular bijo, bi gvüšno vöponüco vse tiste možnosti (lehetösegetek), stere majo gnešnji mlajši v Porabji. Tabori, izleti, kolonije...

Kumin se je šaulsko leto končalo, so se eni mlajši iz Števanovec že pripravljali v tabor v Trento. Te tabor je bijo na ednom najlepšom konci Slovenije, v Triglavskom narodnom parki. Mlajši so cejli keden preživeli med viskimi planinami, pri ednoj najlepšoj reki (folyó). Sočo ojdijo občüdoovat lidgé s cejle Evrope. Leko, ka naši mlajši tau zdaj ešče sploj ne znajo ceniti?

Dobro vejmo, najmenjši mlajši v Porabji več ne ali pa samo sploj malo gučijo slovenski. Zatok pa v vrtce cejlo leto ojdijo vzgojiteljice iz Murske Sobote, ka bi je včile materno rejč. Vsi vejmo, ka se rejč najležej tak navčiš, če si med takšnimi lidami, steri go gučijo. Zatok so pa mlajši iz vrtcov, mamice pa vzgojiteljice letos tö šli v soboški vrtcec (od 24. do 27. julija), gde so vküper bili s svojimi vrstniki. Te tabor bi pa svoj cilj te dosejno, če bi se mamicam nej vnaužalo s svojimi mlajši slovenski pugučavati, ka bi tisto, ka so se

cejlo leto navčili do jeseni, nej pozabili. Ovak pa strokovnjaki tak pravijo, ka male mlajše gezika nej trbej včiti, liki samo gunčati trbej z njimi v maternom geziki. Letošnji tabor za malčke (övodások) je organizirala Državna slovenska samouprava. Na konci juliuša pa v avgustuši tö več taborov bau, stere bi šaularge leko (moral) vöponücali za včenen maternoga gezika. Od 24. juliuša do 5. avgustuša de v Domžalaj pri Ljubljani Poletna šola slovenskega jezika, na stero do šle štiri učenke iz Porabja. Na tau šaulo pridejo

slovenski mlajši s cejlaga sveta, držijo se pri držinaj, stere majo mlajše k njim vrstnike. Zatok se pa te, zvün šaule, »doma« tö včijo. Pri tej mlajšaj se te najbolje vidi, kelko so se navčili. Gda domau pridejo, bole radi pa bole batrivno gučijo slovenski. Poletno šaulo slovenskega jezika organizira Ministrstvo za šolstvo in šport R Slovenije.

Od 30. juliuša do 6. avgustuša de na Tolminskom Tabor mladih - Tolminska 2000, steroga organizira Svetovni slovenski kongres. V te tabor de šlau 13 mlajšov s seničke pa vara-

ške šaule. Razen nji pridejo eške drugi zmejski (határon túli) slovenski šaularge. Spoznavali do se s Primorsko.

Od sredine avgustuša do mlajši iz Števanovec šli v Likovno kolonijo, stero leto organizira Zveza slovenskih kulturnih društev v Italiji. Letošnja, 30. kolonija, bau v Špetru pri Čedadu.

Te pa pomaleg tak konec leta bau pa do naši mlajši tanazaj v šaulo šli. Iz tauga leko vidite, če si zdaj kakšen porabski šaular ne najde kakšen tabor ali kakšno kolonijo, te je rejsan manjak. Pa te smo eške o

tom sploj nej gučali, ka največkrat te tabori mlajše pa stariše nika ne koštajo, tau jim plačajo slovenske organizacije (Državna slovenska samouprava, Zveza Slovencev na Madžarskem) ali kakšne slovenske inštitucije. Za organizatore je najveško plačilo, če se mlajši dobro počutijo pa se kauličkaj malo navčijo slovensko. Dapa zatok dostakrat težko dobimo mlajše ali nagučimo stariše, naj je pistijo v te taboro pa kolonije.

Ena bogokletna (istenkáromló) misel mi je na pamat prišla. Leko, ka tisto, za ka se nam nej trbej trüditü, ka skurok zaupston dobimo, tisto ne znamo tak ceniti pa poštvüvati, kak bi se šikalo.

V Budimpešti več gezero mlajšov cejlo leto na cestaj živi. Stariške, steri delat ojdijo, jim klüč od stanovanja (lakás) v šinjek povejsijo, pa je njajo. Dostikrat brez zajtrka, oböda... Naj se gornajdejo, kak se vejo! Te je pa zatok dun bauške, če mi naše slovenske mlajše v taboro pa kolonije pošilamo, pa nika drugo ne prosimo od nji, samo tau, ka bi svojo materno rejč radi gučali.

Marijana Sukič

Meja na reki – Grenze im Fluss

Končna postaja hrepenenje!

Čprav lahko brez večjega tveganja uvrstimo mednarodni gledališki festival *Meja na reki-Grenze im Fluss* med nadvse zanimive in pomembne kulturne dogodke v srednji Evropi, ima že vse od začetka kanček grenkega priokusa. Namreč gledališki festival organizirata slovenska in avstrijska Radgona, v program pa se še doslej ni uspelo vključiti Kulturnemu društvu člen 7 za avstrijsko Štajersko, edini in uradno priznani organizaciji, ki zastopa kulturne in tudi politične interese Slovencev, ki živijo v avstrijski zvezni deželi Štajerski. Zlasti nerazumljivo ali nesprejemljivo je to zdaj, ko ima Kulturno društvo v Potrni/Laafeldu, prvem naselju pri avstrijski Radgoni/Bad Radkersburgu, svoj kulturni dom v obnovljeni hiši staršev tudi v Porabju domala vsem znanega dr. Avgusta Pavla. Pavlovo hišo so uradno odprli najvišji predstavniki Avstrije in Slovenije, v njej so se doslej zvrstile številne zelo raznolike kulturne prireditve, in nenazadnje, tu je bilo že več srečanj avstrijskih in slovenskih politikov na najvišji ravni. Ker niso bili vključeni v program Meja na reki, so v Pavlovi hiši pripravili razstavo likovnih del slikarke Mony Khouri, ki že deset let živi v Avstriji, rodila pa se je v Damasku v Siriji.

Te dni se prireditve 6. gledališkega festivala Meja na reki izte-

kajo. Zadnji dogodek bo v nedeljo na Glavnem trgu v avstrijski Radgoni, kjer bo pod naslovom Praznik narodov, koncert avstrijskih, slovenskih, hrvaških in madžarskih glasbenih skupin. Sicer pa smo lahko od nedelje, 17. julija spremljali v slovenski in avstrijski Radgoni številne kulturne dogodke, ki so potekali pod motom Končna postaja. Hrepenenje! Na ta način so organizatorji opozorili na relativno izoliranost regije ob meji, ki je bila nekoč povezana tudi z železniško progo, zdaj pa avstrijska stran namerava železnico ukinuti, medtem ko je na slovenski strani po skoraj opuščeni tirih le redke tovorni promet.

Organizatorjem, s slovenske strani je to gornjeradgonaška Zveza kulturnih društev in skupin, je uspelo pritegniti priznane umetnike, ki so sodelovali oziroma do nedelje še bodo, v okoli štiridesetih različnih prireditvah, tako gledaliških, literarnih, glasbenih, likovnih in drugih. V program so vključili prireditve za najmlajše, za srednjo in tudi za starejšo generacijo obiskovalcev in tako zagotovili pestrost na zavidljivo visoki kakovostni ravni. Poleg, recimo tako klasičnih prizorišč, kot so dvorane oziroma zaprti ali odprti kulturni namenjeni prostori, je bilo nekaj prireditev tudi v obnovljenih a starih železniških vagonih na radgonski železniški postaji. Zato, da bi tudi na ta način poudarili skupna prizadevanja za ohranitev železniških povezav v tem delu Evrope. Pri oblikovanju programa je aktivno sodeloval tudi Cankarjev dom iz Ljubljane.

eR

»Kjer se stekajo meje treh dežel, kultur in navad«

»Minilo je leto, odkar smo se srečali ljudje dobre volje na prireditvi, imenovani „Turistični nagelj“ (kličnec) ali folklorni in glasbeni festival. Takrat smo gostili 160 nastopajočih iz štirih držav: Slovenije, Avstrije, Madžarske in Kanade. Odziv lan-

lego, kjer se stekajo meje treh dežel, kultur in navad, smo se odločili, da bomo take prireditve organizirali tudi v bodoče.«

S tej uvodom se je začela prireditev 9. **juliuša** v Sotini na Goričkom, stero je pripravilo Odbor za turizem Občine

Pevke iz Števanovec
foto: Video studio Signal

skoletne prireditve nam je dal pogum, da ponovno organiziramo podobni festival. Tako smo k sodelovanju povabili skupine, katere plešejo, pojejo in igrajo naše tradicionalne pesmi in plesne skupine, ki se ukvarjajo mlajše z modernejšo obliko izvajanja glasbe. Glede na našo geografsko

Rogaševci. Organizatorji so za nastopajoče pa obiskovalce postavili velki šator pri galskemu daumi, naj jim vremen programa ne zmauti. Folklorno-glasbeni festival so s svojim nastopom popestrile skupine iz Slovenije pa Porabja. Med njimi ze v Porabji tu dobro poznani Pevski zbor Mura iz Murske Sobote,

moški kvartet z Martinja, FS Gornji Petrovci pa romska FS iz Murske Sobote. Leko smo spoznali ške pevke iz Grada, Lipovec, romsko Plesno skupino iz Serdice pa dva odlična mladiha muzikanta. Iz Porabja so (lani varaške ženske) števanovske pevke z veselim scaum zapojevale tri pesmi, gli kak preminauči večer na 5. obletnici Čarde v Rönöki, gde je ške uspešno nastaupila FS Sakalovci. Tau tu kaze, ka so v zadnjom časi slovenske skupine vseveč pozvane na vogrske programe. Pomejni, ka je slovenska kultura zanimiva za Vaugre to. Etak je že dosta skupin iz Slovenije tu melo priliko nastupiti zvjón Porabja na Vogrskom.

Kak smo zvedli od predsednika Odbora za turizem, Viktora Benkoja v Sotini, oni si tau želijo, naj s sausadnimi rosagi vsebola tesno leko sodelujejo. Zatau so si za cilj postavili, da bi ta prireditev postala tradicionalno srečanje folklornih in glasbenih skupin. Vúpamo, ka naslednje leto pa kakšna druga porabska skupina leko spozna lepoto te prireditve.

K. Fodor

Plavanje za mir, prijateljstvo in neonesnažene vode

17. juliuša, kauleg 4. vöre, je Slovenec **Martin Strel** prišo v Budimpešto. Ka je tau nikša senzacija nej? Kaj vi nej! Vej pa nej prišo pejški, nej se pripelo z avtonom, nej prileto s fligarom, liki je **priplavo** po Duni/Donavi.

46 lejt star plavalec si je gordau, da preplava Duno od izvira do Črnoga maurdja. Tau je nej menja pa nej več kak 2860 km. Eške dolaspisati pa vöpovedati je to dosta, nej pa preplavati.

Plavati je začno 25. juniuša pri Donaueschingi v Nemčiji, gde Donava izvira. 6. juliuša je prišo v Passau pa prestau-po/preplavo nemško-avstrij-

ske granico. Na začetki je voda eške fejt mrzla bila (10-11°C). Po tistim se je zatok malo segrejala (20°C), dapa dočas je priplavo do Budimpešte, je pa bola mrzla gratala, ka se je vremen to ohladilo. Tak ka gda je v Pešti vö iz vode prišo, je pravo, ka je v vodej bole toplo bilau kak na zrak.

Martin Strel je do tejamau že to več rek pa prekopov pre-

plavo, med njimi najveško reko na Kitajskem (Kinában). Kak je sam pravo uredniki slovenskoga radiona Franceki Mukiči, steri ga je gorzvau po telefoni, gda je v Pešto prišo, vsakši den preplava več kak 60 km. 24. avgustuša, preče de vse šlau po plani, de se že v Črnomojri kaupo.

-MS-

		FM				
88	92	96	100	104	↓	108
RADIO MONOŠTER						→

Papiri pripovedajo Spauved na tihinskem

V naši slovenski vesnicaj so si lidgé vsikder žmetno krú slúžili. Doma je bilau dosta mlajšov pa malo grúnta. Od spartolejtka do geseni so si mogli na tihinskem krú slúžiti. V stari papirja smo šteli, ka so v 18. - 19. stoletji kosit, žetvo delat pa mlaiti ojdli v županijo Zala pa Somogy. Pred prvo bojno so začnili na repo ojtj. V 1930. lejtag so spartolejtke repo pa kukarco okapali, v leti so žetvo delali pa mlaitli, v geseni pa repo pa kukarco brali. Prišli so do županije Baranya pa Fejér tó. Dosta lúdi je odislo na Nemško, v Mecklenburg. Naši Slovenci so delali vkúper z Madžari, ka so znali nemški pa so bili tolmači tó. Na kejpi je tolmač z Gorenjoga Sinika (Rudolf Wachter) z madžarskimi delavci iz županije Heves. Ženske so v „matyó“ gvanti.

Leta 1938 je iz Slovenske okrogline (Prekmurje in Porabje) tak dosta lúdi delalo na Nemškem, ka v *Marijinom listi* so dojsipisali – „Spoved v slovensko-nemškem jeziki. Za slovenske delavce v Nemčiji.“ – navodila za grejšnika pa za dúhovnika.

Grejšnikom piše: „To spitanje dúšne vesti núcaš pri spovedi samoj. Pri pripriavljanju na sveto spovedi dobro pregledni vse níže našete grehe i šteroga znaš, da si včino, tistoga numero pokaži s prstom i ga povej slovenski. Spovednik bo vido, šteri greh ti kažeš s prstom. Tistoga túdi on ma v nemškem jeziki zapisanoga. Pri smrtnom grehi moraš povedati število, kelkokrat si ga včino. Zato s prstom pokaži bar približno število.“

"Navodilo za spovednika.

Spovem se slovenski in s prstom pokažem, kaj in kelkokrat sem grešio. Sem oženjeni. Sem samski. Moja zadnja spoved je bila pred meseci... (pokaži s prsti Fingern)

Für den Beichtater.

Ich werde slovenisch beichten und mit Finger zeigen was u. wie oft habe ich gesündigt. Ich bin verheiratet. Ich bin ledig. Meine letzte Beicht war vor... Monate (zeige mit den

Marija Kozar

Spremljajte televizijsko oddajo SLOVENSKI UTRINKI

vsak drugi torek ob 13.00 na 1. programu madžarske televizije.
Naslednja oddaja bo v torek, 1. avgusta 2000.
Ponovitev v soboto, 5. avgusta, ob 9.55, na 2. programu.

Moj zaub pa njegvi zadnji tau

Živela sta gnauk dva brata v Andovci. Matim jim je že te mrla, gda sta še mlada bila. V rodbini nej bila taša žena, stera bi je leko gorazranila, zato sta doma ostala pri očeti. Stari Ferko, ka so tak zvali mlajšom očo, se je dosta mantrau z njima. Lačna sta nej bila nikdar nej, pa vsakšo drugo leto sta dobila edne lače, ka sta leko raztrgala. Od včienje so Ferko samo telko prajli. »Nejje trbej učiti, vej se telko sama navčita, ka njima trbej.« Karec pa Djauži – ka so tak zvali dva brata – sta tak rasla kak goba. Gda sta pa v šaulo prišla, tak sta butasta bila kak zemla. V cejlom razredista njiva največ fasivala.

Gnauk je školnik vtjúpdavati včijo mlajše pa pito Kareca: »Kelko je, če vkúpdáš tri pa tri?« Karec samo gledó vó z glavé z velkimi očami. »Na, kelko je?« pita školnik. »Tri zavce maš v ednoj klonji pa tri zavce v drugoj klonji. Če je vkúppistimo, kelko zavcov bau?« Ne vejm, gospaud školnik. Zato ka naš oča gnauk dva zavca vkúpzapro pa telko mladi gratalo, ka sam je nej vedó vkúppreštetj.« pravi Karec. »Ti norc nauri, dam valati, ka si je nej vedó preštetj, zato ka do pet ne vejš preštetj,« pravo školnik, pa ga je lejvo tú s šibov. Djauži je pa pri popi Markoviči tak zopodo. Ranč s prstom znautra v nausi dre-go, gda so ga brz pitali: »Na, Djauži, kelko je Bogov?« On goraskauči, zark za njim, steri so sejdli, včasín so ma tanače dali: Kak v gauštja panjauv. Djauži, gda je tau čújo, rad grato, ka de on nika tó vedo pa včasín pravo tó: »Kak v gauštja panjauv.« Kak je vó-pravo, gospaud Markoviči so ga že za vója skúbbli, naslednje so ma pa enga za vója vrezali: »Ne vejš, zaka si daubo?« ga pitajo. »Nej,« pravi Djauži tak tijo. »Ti si še vekši somar, kak sam mislo.« pravi vijo gospaud.

Če sta Karec pa Djauži v nedelo k meši šla, lače sta taše zmóndjane mela, kak če bi je z kravdjoga gaubca vóvzela. Ranč proti cerkvi sta šla, gda drugi ladjeni kričijo za njima: »Skrb mejta, nej ka bi koga vrezala!« Karec ranč gora ne

pogledne, tak tijo pita Djaužina: »Ti, zaka maš pri sebi nauri?« »Nauri si, pa dja ga nejman,« pravi on. »Zaka nama te tašo gučijo,« se čúdivata pa deta tadala.

Leta so taše pa z mlajša so ladjeni gratali. Djaužini se je edna dekla sploj puvidla z vesi. Vsakšo nedelo, gda so k meši šli, vó na okno gledó pa čakó, gda de Rejzika pred ramom ta úšla. Gda go je zagledno, te brš vó na dverá skočo pa cejlak do cerkvi je za njauv úšo. Tak je šlau tau že več mejsecov, dapa nej še edno lejč nej smo prajti. Vsigdar samo odo za njauv. Oča so tó vpa-mat vzeli, ka nika nej vreda, ka Djauži samo lejče kak eden zbesnjeni gora pa dola, pa vsigdar samo vó na okno gleda. Vlase vsigdar počesena ma pa z olejom notranamazano. »Dja nika ne vejm,« pravo Karec, da so ga pitali. Zazrankoma, gda so vsi trgé vanej na ogradi kosili, oča pita Djaužina: »Ka si tak vó-počesani, tú te níške ne vidi.« »Vej pa k sausadi moram titi po motiko, ka si vóduu sklepati,« pravi čamarasto Djauži. »Zato si tak vópočesani?« »Zato,« pravi ze malo bola mirno Djauži. Kosijo tak pau vóre, gda oča gnauk samo pravi: »Vejm dja že, zaka se ti tak čeáš, tebi se sausada dekla vidi, Rejzika, nej?« Djauži rdeči grato, kosau talúčo pa domau odleto. Gda so oča domau prišli, Djauži v kúnji sejdo pa samo vó na okno gledó. »Se zavado?« ga pita oča. »Zavado, zdaj si veseli?« »Pa ti se tú vidiš nej?« »Ne vejm, nej se še gučo z njauv,« pravi Djauži. »Ti, mula naura. Tau praviš, ka še ranč si nej gučo z njauv. Več mejsacov lejčas, že gora-dola pa ranč tau ne vejš, ka je nauvoga,« se je smejau oča. »Ka naj delam, če se bojim gučati z njauv?« »Večer se lopau gorazravnaš pa prejk deš k sausadi. Poglednaš malo Rejziko pa njena stariše,« pravijo oča. »Dja nej, dja gvušno ka nej,« pravi prestrašeno Djauži. »Ka se bojiš? Če škeš, de Karec tú s teuv úšo.«

Tak je bilau. Karec pa Djauži večer klonckata pri sausedi. »Poj notra,« kriči gazda. Na-

straja notraustaupita v kúnjo, držina ranč večerja. »Ka je, viva pa ribe lovita?« se smeje gazda. Obadva sta tak kratke lače mela, ka še do glažnjeto so nej dosegnile. Dva brata samo gledata pa stojta na pragi. »Pojta pa si sedita,« pravi gazda. Djauži se je tak bojo, ka ranč nej čújo, ka so prajli. Karec ga süno, naj že ide dale. »Na, ka je nauvoga, podje?« pita gazda. »N...nika nej,« pravita nagnauk. »Lejpi cajt mamó,« pravi Djauži. »Tvojo rit, vejpa dež ide.« »Rejsan?« »Pa cejli den dé. Sedta si dola.« Dola si sedeta, dapa ranč gor ne smejeta gledati, zato ka pred njima sedi Rejzika. »Djauži zato...« začne Karec. »Tima boj,« pravi Djauži Kareci. »Kakšna velka navola je?« pita gazda. »Nej níkše nevole nejga,« pravita brata, »samo...« »Ka samo,« pita gazda. »Samo Kareca zaub boli pa ške, če bi ga poglednli,« pravi Djauži. »Ka, ka? Namé?« pravi prestrašeno. »Dobro, le ga pogledna-mó,« praviyo gazda. »Nej, nej, že ne boli.« V vesi vsakšoma so oni zobé vóvlačili, če so koga boleli. Djauži pa samo zato pravo, ka Kareca zaub boli, naj nika povej. »Ne po-tegnam ga vó, samo lampe opri,« ga prosi saused. Te čas so zato klejšče v roke vzeli, dapa tau Karec nej vido pa lampe vóopro. »Steri te boli? Té, tau ozark?« pa s klejši sklonckajo po zaubi. »Ti...« vóprajti več nej mogo, zato ka so ma ga že vlekli tó. Pet minut je traubo Karec, dočas so ma zaub vópotegnili. Te je Karec goraskóčo s stauca, dverá vóopro pa s praga nazaj kričo. »Vejte ka, dekló si v rit potisnite.« Te cajt je Djauži tú gora s stauca skočo pa sto vóodleteti na dverá, dapa njega so gazda zgrabili za vója pa so ga tak v rit brsnili, ka je vó na dvor spadno. Gda sta doma nutra skočila v kúnjo, oča včasín pita: »Na, kak je šlau?«

Karec, v lampi z vacalejzacom, od bolezní samo telko vedó prajti: »Moj zaub pa njegva rit sta trpela,« pa že odleto notra v sobo.

K. Holec

OD SLOVENIJE...

Verheugen: Slovenija brez dvoma vodilna kandidatka za vstop v EU

Evropski komisar za širitev Guenter Verheugen se je 17. in 18. julija mudil na dvodnevem uradnem obisku v Sloveniji. Ob pogovorih s slovenskim političnim vrhom si je komisar vzel še čas za nagovor poslancem državnega zbora. Poudaril je, da je Slovenija brez dvoma vodilna kandidatka v pogajanjih za vstop v Evropsko unijo in bo v unijo vstopila med prvimi, če bo ohranila tempo reform.

Srečanje ministrov Bergauerja in Nógrádijaja

Slovenski minister za promet in zveze Anton Bergauer se je 10. julija v kraju Nagyrákos udeležil slovesnosti ob odprtju mostu oziroma nadvoza, ki so ga zgradili ob gradnji železniške proge, ki bo povezala Slovenijo in Madžarsko. To pa je bila tudi priložnost za pogovor z madžarskim ministrom za promet in vodno gospodarstvo Lászlóm Nógrádijem. Sogovornika sta podpisala memorandum, v katerem soglašata, da je vzpostavitev avtocestne povezave med Madžarsko in Slovenijo velikega pomena v načrtih razvoja infrastrukture obeh držav. Pogodbenika sta se dogovorila, da bo mejni prehod omenjene avtoceste pri Tornyiszentmiklósu/Pincáh. Veliko pozornosti sta Bergauer in Nógrádi namenila vprašanju zaračunavanja carine na gorivo slovenskim avtoprevoznikom. Sporni člen madžarskega zakona določa, da je carine prosto gorivo za vožnjo motornih koles in osebnih avtomobilov, ki vstopajo na Madžarsko, in gorivo, ki ga ta vozila vnašajo v ta namen tovarniško izdelanih rezervuarjih. V primeru drugih cestnih vozil - če mednarodni sporazum ne določa drugače - je dovoljen vnos 200 litrov goriva. Sporazum med Slovenijo in Madžarsko o medsebojni ureditvi mednarodnega cestnega potniškega in tovarnega prevoza ne vsebuje določb o carini na gorivo, zato slovenski prevozniki za gorivo, ki presega 200 litrov, plačujejo carino. V madžarskem parlamentu je že pripravljen zakon, ki naj bi slovenske prevoznike oprostil plačila carine na gorivo.

Prometna ministra sosednjih držav sta se zavzela tudi za vzpostavitev neposredne letalske povezave med Ljubljano in Budimpešto, vendar pa zaenkrat madžarska nacionalna družba Malév za vzpostavitev linije v tem poletju nima primernega manjšega letala, Adria Airways pa za to nima prostih zmogljivosti.

Zacumprana Istra ○ Zacumprana Istra

Že prvi den, kak smo se pelali na seminar slovenskoga jezika v Koper, sem čüto, ka de te keden fejt ovaški kak moji drugi kedni. Sunce je tak grabo sijalo, kak tau leto eške nigdar nej. Naš avtobus pa nej emo klime, zatok smo nika mogli vözbroti, kak bi luftali. Šofer pa je etak rejšo

Za en malo sem pa gorprišo, ka paut tö ranč pod najno izov dé, pa do cejli dén pa cejlo nauč avtonge odjli. Depa vse ne more biti perfektno. (Moji padaši so mi sledik pravli, ka je tau nej normalno, ka devetnajset let stari pojep s svojo mamov spi...) Zrankma smo meli prve vöre

pa tau ne njajo. Nji je Tito pod Jugoslavijo prpelo, ji od italijanskoga jarma oslobaudo, tau ime dosta pomeni za Koperčane. Pa zaman je vse tak lejpo, skoron niške več tü ne žive. Iže so stare, žmetno ji gordržati, nega dosti placa za parkiranje, veuke baute pa so vse v nauvom deli mesta. Tak ka stari tau pomalek vömera. Cejle tri vöre smo se na sunci po mesti šetali, tak ka nam dobro spadnilo malo k obedi dojsesti, pa sledi malo v šauli sejti. Predavanja (elöadások) smo zveškoga v hoteli meli, tak ka je nam nej daleč trbólo titi. Edendvajsti šaularov nas bilau, med temi zveškoga škonicke pa lerance slovenskoga jezika, depa bile so vzgojiteljice, pa drügi kulturni delavci tö. Pa takši so tö bili (z menov vred), šteri se eške zdaj včiji slovenski jezik. Mlade pa malo starejše študentke, med njimi ena Madžarka tö, štera se zatok odlaučila za študij slovenščine, ka ma dobre poznanca v Sloveniji. Zdaj nemo tü djantau

kejpi leko vidite, kak tau naši škonicke delajo.) Od toga pa smo preveč merni gratali, pa samo gledali vö z glave, nika smo se nej smejali. Un pa sir pravo, aj damo zobé vö na sunčenje. Od te šale smo že malo baukše vövidli, liki tau eške nej tapravo bilau. Gda pa je nam tapovödo, ka gda je ništernim penzionistom gnauk pravo, ka aj si zobé vödejejo, pa ena babica rejsan svojo protezo na sto vödjala, smo več nej mogli ejnjati s smejom. Na konci pa nas eške igrati navčo. Vsefele ksilofone pa bobne (dob) pa lesene palce nam prineso, pa smo mogli tiste tuči. Prauti konci smo že prava banda gratali. (No, tau zat nej istina, vsikši samo nika po svoje klačo.)

Drgauc so nam pa o zgodovini Istre pa Kopra gučali. Istra je en veuki polotok (félsziget) v Jadranskom maurji, za šteroga se je vsigdar več držav korilo. Gnauk so ga meli Italijani, gnauk Avstrijci, gnauk Jugoslavija. Stejli so ga meti zavolo maurja, pa ka dosta veuki pristaniški (kikötő) várašov bilau na njem. Znautra, bole daleč od maurja pa je fejt lagva zemla bila, lüstvo trn srmačko živelu. Tomi lüstvi je vsigdar najbolje važno bilau, ka nekaj taživejo, vsakodnevni krü si zaslužijo. Pa če so ji pitali, ka so uni: Italijani, Slovenci ali Hrvatke, so rajši pravli, ka so uni Istrani. Nej eni, nej drügi. Zdaj so raztalani na tri države. Slovenija ma samo en mali tau Istre, v tom tri varaše pri maurji. Té lidgé, istrski Slovenci tö fejt ovak gučijo, kak je knjižna slovenščina. Človek ji težko razmej. Liki uni so tö Slovenci, zát je pa važno, ka se vsi navčimo knjižno tö, ka mo se z drüg drüгим leko pogučavali.

En dén nas je gorzisko Marjan Tomšič, pisatelj, šteri je s Štajerske prišo v Istro, živo med tistimi lidami, pa knige napišo o njinom žitki. Njegov najbolje znani roman je „Šavrinke“. Na Istri so bregauvge, šteri se zovejo Šavrinske gori-

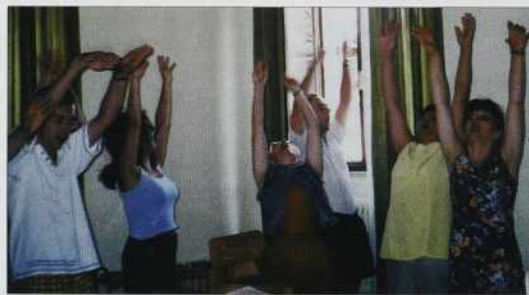
Naša skupina pri maurji

problemo: dveri lepau goraurpro, pa kak smo leteli, je zatok nika fudilo. Drügi šofer (paut je bila duga, minjavati sta se mogla) pa je ranč pri tej dveri sejdo. V ovinkaj ga je mogo vsigdar nekaj zgrabiti, ka ne odleti vö. Takše sem eške nigdar nej vüdo.

Prauti večeri smo zat dun vsi cejli prišli na maurje, če rejsan nas malo bus vküpstrau so pa nas ica zmantrala. Depa smo včasik bole veseli gratali, gda smo vidli, ge mo živelu, spali pa geli té keden. Hotel, šteroga so nam vöodabrali, je emo štiri zvezjde, pa samo kauli stau mejterov od vode daleč biu. Ena od naši leranc se je po večerji včasi odliša kaupat. Ta drüga, štera go je vidla plavati pa je nam tak pripovedjala: Gda so morski psi (cápa) zaglednoli, kakša zverina v vodo dé, so se včasi zbudjali pa taminauli. Tak ka več nigdar nej nas straj bi kaupati se.

Ge pa moja mati sva takšo sobo dobila v hoteli, ka so aukna ranč na maurje gledala. Na, sem brodo, baukše sobe nej bi mogo dobiti, tü mo leko s posteले vodo gledlo.

včenja. Bili smo eške vsi fejt friški. Tau so eške nej prave vöre bile, oprvin so nam nupokazali varaš Koper. Tau

Tak smo se vtagüvali

je najvekše mesto na slovenskom maurji. Inda svejta je Koper otok (sziget) biu. Na tom otoki je dosta koz bilau. Ime je tö od tec daubo, ka Capris znananjje latinsko koza. Té otok so sledik vküperzozidali z zemlauv in gnesnadén je tau staro mesto. Tü so najlepše iže pa palače gé, tü je varaški tören pa stolnica (székesegyház) tö. Glavni trg se imenuje Titov trg. Tau je zatok interesantno, ka indri v Sloveniji so že vseposedik Titovo ime dojpbotali. V Kopri

dojpsipo, od ka vsega so nam gučali, depa mislim, ka smo vsi dosta haska meli od te predavanj.

Gnauk je nas en profesor glasbe tau navčo, ka aj naredimo, če so mlajši v šauli fejt nemérni pa živčni ali če smo mi čemerni. Oprvin si najmo rauke pa glavau, ka visijo prauti zemli. Te začnimo pomalek zdigati tejljo pa roke, zmejs pa kričimo vsigdar bole glasno. S tom leko vöspistimo živčnost iz sebe, samo aj se skem bole deremo. (Na

Zacumprana Istra ○ Zacumprana Istra

ce. Ženske, štere tū živejo, so pa Šavrinke. Te ženice so si tak péneze slúžile, ka so djajc vkúppobérale pa odavale. Veuke košare so si na glavau djale pa pejški úšle po vesnicaj. Včasí so 600 djajc v košari mele. Gda so nazaj domau prišle, so včasik úšle naprej v veuki varaš Trst odavat djajca. Na pauti domau so eške v Kopri stanile, pa kúple vse, ka so doma nej mogli pripauvati. Doma so eno nauč počivale, drúgi den pa tadale. Etak so cejli žitek krauzile po Istri, možje pa so doma ostali. Ovak so Istrani vsigdar fejest vórvali v cumparnije. Tak pravijo, ka so ništerni lidgé štrigoni ali štrige, če so ženske. Štrige nosijo s sebov vsigdar betege pa nevaulo. Ka kolí se zgaudio, če krava zginila ali če se nekaj samo počujšno na kamni, so včasí začnili iskati, što je kriv za tau. Što je nji zacumpro, ali „zaštrigo“, kak uni pravijo. Istra je zavolo toga tó, pa zavolo svoji drúgi stari šeg, svojga staroga guča sir malo čúdna pa nerazumliva bila. Eške gnes ji pravijo, ka je „magična Istra“. Depa eno dobro stvar se mi tó leko od nji navčimo. Njini mlajši, gda se špilajo, takšo nauto spevajo: „čiv, čiv, čiv, sam miken ma sam živ.“ Pa stari Istrani tó tak brodijo – nej baja, če nas je malo; nej baja, če smo nej fejest čedni pa lejpi; nej baja, če živemo bau-gi za hrbtom, zatok mi tó živimo. Pa smo ranč telko vredni kak vsi ostali.

Vsefele zanimivoga smo čúli, liki smo včasí malo trúdni bili. Osem šaulski vór smo na den meli, ka je zatok nej malo. Sploj pa če je človek prvo nauč kaulivrat odo. Ge sem tó mislo, ka sem veuki langaš, pa sem gnauk do pau tretje vnoči odo, pa s koprskimi mladimi spejvo pa kitare špilo. Na, drúgi den pa sem komaj oči oprejte držo, tak zmantrani sem biu. Dja, ka moreš, zat šaula tó nej vse, včasí se moraš malo veseliti. Gda smo obed zeli, sem včasí odleto spat. Po večerji pa sem se úšo

kaupat. V kmici. Tak ka niške ne more praviti, ka sem ge nej čúden, ka na maurji vodnék v sobi spim, vnoči v ladnom vótri pa se kaupam. Gnauk sem se zatok v sunci tó leko kaupao. En dén smo meli izlet v Piran, šteri je drúgi najveksi pa po mojem najlepši varaš na slovenskom maurji. Zadvečerka smo spakivali svoje male turbe, gordjali sunčne aukule, vóšli na pomol (móló), pa lepau čakali na šift, šteri de nas v Piran pelo. Gda je prišo, so edni vrkaj na streji dojsedli, pa svoje tejló malo na sunce vódjali.

Mrtvaški ples v Hrastovljaj

Ge sem rajši spodkar v fajni sencí austo, pa dobro mi je spadnilo, gda mi je šift vodau v obraz špricko. Depa sem nej dugo mogo tak sanjarivati, na gnauk je nekaj samo dojpri-leto, pa mi kričo: „Duško, poj brž s svojo kitaro, naše lerance úško spejvati!“ Te pa tak. Kapetan pa mornarge so se oprvin čúdivali, ka vruga se tó derejo. Sledik smo zatok vkúpspravli svoje popejvanje. Tak smo zožigali naše domanje porabske pesmi, ka se skuron šift gorobno. Meni samo trn srcé stiskavalo, ka smo leko lidam pokazali, ka zaman mi tak daleč na Vogrskom živimo, zat smo pravi Slovenci. Če že ovak nej vsigdar, pri pesmi furt vkúperdržimo. Cajt je brž taodleto, pa smo na kraci že v Pirani bili. Liki niške nej sto z ladje dojstaupti. Kapetan, šteromi se je naše petje že tó trn povi-

dlo, je pravo, ka nas šenki odpela eške do Portoroža pa nazaj do Pirana, samo aj igra-mo. No, od toga smo eške bole veseli gratali, pa lústvo samo oči operalo, što tak našmani popejva nikše čúdna nauté. (Te smo že vogrske pa ciganske tó spejvali.) V Pirani je te vsikši úšo na svojo paut. Ništerni kaupat se, drúgi na sunce ležat, ge pa kak dober turist, sem se potegno v male varaške ulice. V kakšom tihinskom mesti oprvin vsigdar cerkev pa cintor poglednem, s toga že malo leko vidim, kakšo lústvo tam

Vsi smo že trúdni pa zmantrani bili, depa programov za tisti den eške nej konec bilau. Večer v desetjo vóri smo si leko na Titovom trgi poglednili gledališko predstavo „Življenje je sen“, štero so zašpilali igralci iz Ljubljane. Špilali so pod milim nejbom, pa vnoči, tak ka trn interesantno bilau. Ništerni gledalci so preveč resno mislili, ka je žitek sen, pa so zmejs rejsan malo zadrejmalí.

Eške en izlet smo meli, te smo pa šli vkraj od maurja, nut v tisto pravo Istro. Ta pokrajina se meni fejest povidla. Tak sem brodo, ka bi leko tam tazi-vo. Méki, zeléni bregauve, oljke (olajfak), figina drejva. Stare iže, zozidane iz kamna, pa eške starejše cerkve. Poglednili smo cerkev v Hrastovljaj, štera je ena najstarejša v Sloveniji. Znautra je cejla pomalana, najbolje znani kejp od tū je pa mrtvaški ples, šteri pokaže, ka smo vsi na smrt osaudjeni. Niške ne more vujti, če je kral ali smrak. Gda staupiš v tau cerkev, se počutiš, kak če bi gezero lejt nazaj v cajti odišo. Kauli sebé čútiš dúhove tisti lidi, šteri so tiste čase živelí. Nekak eške pred šeststau leti svojo imé v stejno nutzoškrabo. Kak gnesdén ništerni na zidaue gor-namalajo, ka „Micka, lúbim te“, je nekaj v glagolici (takše litare so núcali stari Slovenci inda svejta) gorspiso, ka „Djauži je tū odo“.

Dosta-dosta vsega se z menov zgaudio v tom kedni. Vsega sem ranč nej mogo dojspisati. Za tau bi eno cejlo knigo núco. Za tiste večere, gda smo vsi zamaj sejdli pri vodi, pa gledali, kak veuki šifti vó na maurje dejo. Za kupico goustoga črnoga vina, štero so mi na eni barki dali. Za tisto naučno kaupanje, gda so se zvezde z nejba na vodi svejtile. Pa za tisto črno istrsko deklino, s šterov sem samo gnauk leko gučo, pa me vseeno malo „zaštrigala“.

Duško

... DO MADŽARSKE

Milenijski dan na Dolnjem Seniku

16. julija so tudi na Dolnjem Seniku priridili milenijski vaški dan. Ob tem dnevu so imeli začasno odprto mejo med Dolnjim Senikom in Svetim Martinom v Avstriji. Program se je začel z budnico pihalne godbe iz Svetega Martina. Po maši v domači cerkvi je milenijski spominski prapor izročil županji vasi Elizabeti Bartók državni sekretar Ministrstva za finance Mihály Varga. Trak na prapor je pritrdila Hilda Czuczai-Škaper. V kulturnem programu so ob pihalni godbi nastopile nemške pevke z Dolnjega Senika in folklorna skupina iz Doklezovja. Ob tej priliki so odprli tudi razstavo mlade amaterske slikarke z Dolnjega Senika Adrienn Csalló.

Strožji carinski predpisi

Od 1. julija so se spremenili nekateri carinski predpisi, ki veljajo v potniškem prometu. Do konca junija so lahko madžarski državljani, če so potovali v tujino, vzeli s sabo 250 kosov cigaret, liter žgane pijače in dva litra vina. Od 1. julija lahko osebná prtljaga vsebuje 200 kosov cigaret, četrt litra žgane pijače in liter vina. Na Madžarsko se praktično nobena pijača ne sme prinesiti brez carine. Potniki sicer lahko imajo s sabo liter žgane pijače, liter vina, pet litrov piva 100 kosov cigaret ali 500 gramov tobaka, le da morajo plačati 70% carine.

Zaključeni sprejemni izpiti

Prejšnji teden so se končali sprejemni izpiti na madžarskih visokih šolah ter univerzah. Sprejemne izpite je opravilo 142 tisoč kandidatov. Izmed njih bodo sprejeli 43 tisoč 500 kot redne študente, katerih študij finansira država. V samofinansiranju bo nadaljevalo izobraževanje od 20 do 30 tisoč študentov.

Plesali so že pred 15 leti

Gorenjeseniška folklorna skupina je letos svetila 15-letnico svojega dela. Ustanovitev skupine se računa od tistogamua, gda je mladinsko folklorno skupino prejkvežo Alojz Hanžek, steri go do gnesden uspešno vodi. Če je bilau ka prejk vzeti, pomejni, ka je mladina že plesala, samo nej mejla vojdo. Tau potrdijo najstarejši plesalci, se pravi jedro današnje skupine, sterim je Ilerena **Margita Mayer-Gašpar** navčila prve plesne stopaje v osnovni šauli. Tak brodim, ka je poštanu, če se zvójn 15-letnoga dela skupine spaumnimo na te lejte tū.

• **Margita, kak vardiš na tisti čas, gda si na seničkoj šauli mlajše plesati začnila učiti?**

»1982. leta so meni pravli, ka bi leko ūšla z mlajši v folklorni tabor v Preddvor v Slovenijo, gde se leko včime plesati. Šlau nas je šest, trge mlajši z doma nje šaule, dva pa iz Števanovec. Keden dni smo se včili plesati, spali smo pri držinaj, fajm je bilau.

Gesen, gda se je šaula znauvič začnila, sam pravla, če do mlajši meli volau, te začnemo. Tak je bilau, mejla sam 5-6 parov, steri so radi plesali, z dobro volau. Ge bi zdaj nej pravla, sto vsi so bili, nej, ka bi koga vopozabila. Na tau preveč dobro vardiš, ka smo z dobro volau vadili največkrat do večera. Oni bi venak do paunauči tū plesali, dostakrat sam že ge nej ladala. Na začetki nas je vsakšo leto več bilau. Tak dosta mlajšev je plesalo, ka so vsi nag-nauk ranč nej mogli gorstau-piti. Pojbov je zato sir menje bilau. Gda smo nastop meli, so se dekle mogle nut naravnati za pojbe. Največši nastop na Vogrskom smo meli v Békéscsabi, gde so nam, amaterskim skupinam cenili plese, pa dali tanače za baugšo delo. Zavole dosta nastopov smo meli v Sloveniji tū. Za 5-6 lejt je že ples nej tak fejs vlejko mlajše, depa sir so bili takšni, steri so z veseljom delali tau.»

• **Kakšne plese ste plesali?**

»Tiste plese, stere smo se navčili v folklornom tabori v Pred-dvori, tau so bili gorenjski pa štajerski plesi. 2-3 lejta smo odli v Preddvor, etak smo se več plesov navčili. Druge mlajše doma so pa z menov vred včili plesati mlajši, steri so bili

v tom tabori.«

• **Na kakšno muziko ste plesali?**

»Čisto na začetki na kaseto, stereo smo prinesli iz Preddvora. Na, sledi smo prosili Tomaža Mukiča, naj nas sprvaja s harmoniko. On nam je igro 3-4 lej-

ta, po tistom pa, kak ga najbolje poznamo Djančko, Feri Šulič, steri ji je (h)vala Baugi do gnesden nej tanjau.»

• **Gnauk so samo tej mlajši vžrasli šaulo. Kak pa potejm?**

»Gda so vō iz šaule ostanili, te

so me gorziskali pa prosili, naj tadale pomagam tistim, steri so že v srednji šaulaj. Najprvin so vōostanili Fece Bajzek, po tistom pa Andraž Sukič, Jože Gyeček, Jože Vogrinčič, s svojimi pari. Tej so bili najbolje aktivni, oni so vkūdržali druge mlajše. Več takšni je tō nutstau-nilo v tau mladinsko skupino, steri so v šauli nej plesali. Ge sam tak pau leta delala z njimi, po tistom sam ge ūšla na poro-dniško. Gda sam nazaj prišla, so uni že z Lujzekom plesali. Tak dobro, ka en moški gvūšno več časa ma, kak ge z mali detetom.

Kak je bilau tē, gda so oni sami plesali, tau ge ne vejmo. Oni pravijo, ka so sami vadili, gvūšno istina, ge njim vōrdjam, ovak

bi nej bilau ka prejk vzeti.«

• **Tau vejs, ka tebe za tau pomauč preveč poštuvašo, najbolje Andraž Sukič pa Jože Gyeček. Gvūšno, ka sta njiva dva mela največši skrb v tistom časi, zatau vejta najbolje ceniti tvojo delo.**

»Trno lepau od njija. Ge samo telko leko povejm, tau, ka ta skupina eške stogi, ka je sploj začnila delati, je zasluga (ērdem) tisti plesalcov, steri so od začetka mau nej v bej vdarili, steri so s srca radi plesali. Ge mislim, ka so (h)valo oni vrej-dni, ka se njim trbej posaba zahvaliti, ge sa njim samo malo pomagala. Ideja je bila njina.»

• **Kakšen občutek si mejla, gda se je skupina gorpostavila na oder na svetki, steri je za nji do tejša največši?**

(Na mojo pitanje so oči Margite skuznate gratale, rejč se ji je stavila, samo na obrazi se ji je vidlo, ka je tau od veselje, radosti.)

»Trno toplo mi je bilau pri srce, z rečami ne vejmo povedati. Rada sam bila, ka eške itak z

veseljem plešejo pa ka tak lepau. Fejs dobro mi je spadnilo, ka so me pozvali na te svetek. Eške pejški bi gor ūšla na Senik, samo naj ji leko vidim. Če sam znala za njivi nastop tūj v okualici, sem ji je rurt poglednila, leko, ka oni tau fant ne vejo. Tau mi je ške posaba velko veselje, ka se je več parov oženilo, steri že družino tū ma jo pa eške itak plešejo. Vūpam, ka do ške njivi mlajši plesali v folklori s takšnim veseljem kak oni sami. Dobro je videti tūdi nauve, mlade plesalce, steri so tū dobili volau za tau delo. Skupini želim, naj še dosta jubilejov sveti pa tak lepau plešeš ka na 15. jubilej.«

K. Fodor

Stariške se taužijo

Zakoj sam si tau temo naprej vzela, mam zavolé vzrokov. Te dni sam srečala edno žensko, stera več mlajšov ma. Na gnes so že vsi odrasli, majo svoje držine. Ta ženska se mi je djoječ taužila, ka buma go deca ne drži za nikoj nej. Pravla je, ka če vse več dá, vse več jim napravi, vse lagovejšje je. Lepau samo te gučijo z njauv, če njim je kaj znauvič pa znauvič potrebno. Ovak pa: »Včasim se mi ranč se je nika v poklaunijo, pa svojo deco, moje vnuke tū tak včijo.«

Etognauk sam nikše novine štejla pa tam so pisali, ka prej če človek v življenji tanja 30 lejt, te baukši človek grata, na baukše dejanje valaun. Pa te mi je ešče nika napamet prišlo. Inda svejšta so prej šibule tū tak pisale, ka prej pride svejt, da več držina – stariške pa deca – nede mogla vkūp živeti, vsakši de poseba živo, eden z drugim se prej nemo dosta brigali. Pa pomalek smo tam. Več nega velki držin, stariške se največkrat sami mantrajo. Največ starišov si tak misli, ka so dužni svoji deci pomagati. Nistarna deca si pa tak misli, ka naj stariš dā. Komi pa že njemi pejnaz, pa kama kladé penzijo?! Starejši pa šparajo, si ne vauščijo kaj zvūnrednoga, kaj dobrog. Šparajo z elektrikov, šparajo z drvami, šparajo da v buto dejo, vkūp si kladejo svojo malo penzijo ka prej trbej sinej ali čeri ali pa ranč vnukom. Pa če tau na gnešnje dneva dojobernemo, te ranč tista generacija špara, stera je v svojom življenji nigdar nika dobrog nej zadobila. Pa zdaj, gda bi, če drugo nej, eden topel pogled, edno lejpo rejč, eden počeo rauž leko dobili, zdaj se je nika vtrgnilo. Stari naj prej baude rad, če ma svoj kaut pa mir.

Samo ka lejta letijo, ki so gnes 25 lejt stari, zranja baudejo 30. Pa te? Te če je istina, prej človek vsakši den baukši baude. Če pa človek v človeško življenje malo bole globko gleda, te je tau tak, ka zatok mo baukši vsakši den, ka se našo mišlenje, naše brige tū spremenijo. Gnešnji mladi do stariške, pa tak pomaleg začnejo nazaj dobivati od dece, ka so oni pregrešili prauto starišom. Tau so njigva deca ranč sami od nji vidli pa čūli. Dosti je takši, ka bi takšega reda že rad nazaj potegnili vse tiste »greje« ka so prauto svojim napravili, samo ka je tau več nej mogaūce. Na tau šegau majo povedati, ka prej tau je grej pa pokaura.

Te bi pa najbaukše bilau v svojom življenji prej napona vrli biti, dobri do svoji, če bi tau tak naleki bilau. Nej je naleki sploj pa v gnešnjom cajti nej. Takši cajti odijo na nas, gda se »bucamo pa sūnjavamo« samo za toga volo, naj vse več mamu, naj več mamu kak saused, naj lepšo mamu kak saused. Tau pa ne gledamo, če med tejm bucanjom pa sūnjavanjom nekakoga na zemlau potejšimo, ga »zaničamo«. Pa če je tau sam stariš... Lūdje smo nika važnoga (fontos) pozabili. Tau pa za dužnost. Pa te že »čūjem« nistarne: Pa gde ti živiš?

Buma, gde pa zivemo? V takšom svejti živimo, gde smo napona nezadovolni. Gde smo nej gvūšni, gde se ne vūpamo, gde nam živci popūščajo. Samo mi še edna mala iskra ostana: prej de naša mladina baukša, sploj pa gda 30 lejt že not spuni. Vej je pa tau že tū nika, nej? Sploj pa če stariške tau eške doživejo. Ešče sreča, ka smo zatok nej vsi etakši »zablaujeni«...

I. Barber

OTROŠKI

Kak sam vido svejt spod stola?

Prvo, ka se spominjam od svoji mladi lejt, je tou, ka sam se najraj špilo pod našim velkim stolom v künji. Tam sam se tak počüto, kak če bi tou biu moj mali ram, moj mali svejt, spod šteroga sam začo spoznavati velki svejt.

VESELICA

Pri nas doma je vsigdar veselo bilou. Ne vem zavolo koga, dapa rejsan je tak bilou. V tistom časi, gda sam na svejt gledlo spod stola, sam tou ranč nej vpamet vzeu. Bole sledi, gda sam biu že starejši, te sam nekaj gor prišo, ka je pri nas vsigdar veselo bilou. Te, gda sam ške biu pod stolom, te je zame bilou čistak normalno, ka je tou tak, kak je. Zdad sam trno veseli, ka sam v takšom veselom rami gor rasto.

Zdad se pa rejsan nemrem spoumniti, kelko lejt pa kelko mejsecov sam emo, gda sta mi moja mama in moj oča prajla, naj dem brž spat, tou pa zato, ka de zran v našoj vesi veselica. Če škem z njima bole kesnou gledati, kak de se lüdstvo veselilo in plesalo, te zdad moram brž spati. Rejsan sam skočo v postelo, dapa spat sam nej mogo, ka me je trno mantralo, kak veselica vövidi. Tak si brodim, ka sam zaspo ške kuman po tistom, gda je na törni vöra vdarila pounouč. Kak sam se zbüdo, že sam leto v künjo. Mama me je gledala in gledala pa te li pitala:

-Ja, sin moj. Ka se pa ti že zazran-koma samo nika sme-ješ?

-Kak se

ne bi, vej pa gnes je veselica in vsikiš človek mora veseli biti, sam se njoj nasmijau, vzeu falat krüja in se vküper s tem krüjom smejaü ške tam pod našim velkim stolom srejdj künje.

Tak sam se te tadale smejaü ške med obedom, popoudnevi vküper s svojimi špilami in po cejloj pouti ta do veško-ga douma, gde so gasilci meli veselico. Gda pa sam pred sebe doubo ške svojo pijačo, so se mi lampe vtegnile ta gor do vüj. Ške dobro ka mam vüje, ovak bi se mi vtegnole kouli cejle glavé. Tak sam te sedo za dugim stoulom, koli je ojdilo čüda lidi, pri nas so sejdlili naši souseidi in pajdaši, tam bole vkraj so igrali goslarje in ge sam doubo ške eden glažek s svojo pijačo. Biu sam na veselici in tou na svojoj prvoy veselici v mojom mladom žitki. Vido sam tó, kak sta moja mama in oča plesala in biu sam ške bole veseli. Rejsan prava veselica. Dapa, čüdale duže je veselica trpela, bole so nekši možakari gračüvali čemerasti, čüdale bole so se vlekli nut v sebe. Tam malo vkraj od nas, sta se dva že nika cukala pa tak na glas lagvo gučala, ka sam ranč nej čüo muzike. Te pa, bole sam gledlo, menje sam vido veselih lidi. Vse do-kejš so se edni trije nej zbili. Na, te je bilou zadosta mojmi oči tó in šli smo pomalek domou. Nej sam si mogo vöstrousti iz moje male glave, kak tou, ka se veselje tak brž obrne v svajo in bitje. Tou sam pito mojo mamó.

-Edni lidje pač nemrejo vö iz svoje kouže. Če si nej srečen, veseli tó ne moreš biti, me je mama küšnola za leko nouč, ge pa sam se odloučo, ka mo v svojom žitki vsigdar probó biti srečen.

Miki

Prešeren, kakor ga vidijo učenci v Porabju

Letos je Prešernovo leto, zato smo okrog 8. februarja razpisali natečaj porabskim učencem in dijakom. Njihove prispevke bomo objavili v poletnih številkah našega časopisa. Rezultate pa bomo razglasili na začetku šolskega leta.

Romantika pri Slovencih in Madžarih

Romantika je nastala iz odpora zoper razsvetlensko miselnost in klasicistično estetiko okoli leta 1800 v Nemčiji in Angliji. K slovenskim narodom je prišla romantika šele po letu 1820. Slovenska romantika se je začela 1830. leta, takrat v Prešernovem ustvarjanju že prevladuje prava romantika, ki se uveljavlja v javnosti s prvim letnikom literarne revije Kranjska Čbelica. V glavnem obsega slovenska romantika visoko Prešernovo pesništvo, ki ga oblikuje literarno-teoretična miselnost Matije Čopa in ustvarjanje Stanka Vraza. Poleg Prešerna je v dobi romantike ustvarjal tudi Jovan Vesel-Koseski. V slovenski romantiki se je s Prešernom uveljavila epska in lirski poezija.

Madžarski literarni ustvarjalci so prav tako okoli leta 1830 osvojili romantiko kot literarni stil. Največji pisci romantike na Madžarskem so: Ferenc Kölcsey, Mihály Vörösmarty, Sándor Petöfi in Mór Jókai.

Romantiki so za svoja dela jemali snov iz preteklega časa. Prešeren: Turjaška Rozamunda, Lenora, Krst pri Savici, itd. Petöfi: A csonka torony, Homér és Osszidi, Szécsi Mária, Lehel vezér itd. Predstavljali so si ideale, dokazovali, kakšni bi morali biti dogodki, osebe, tako v ljubezni kot v vsakdanjem življenju. Najpogostejše teme so bile: hrepenenje po svobodi, po prebujanju človeka, naroda, po enakosti, po ljudski pravici - revolucionarne misli, predvsem pa ljubezen. Več pesnikov je svobodo in ljubezen strnilo v pesem, v povest ali v roman. Tudi Prešeren in Petöfi sta izpovedala, da sta ljubezen in svoboda enako važna.

Literarni strokovnjaki, raziskovalci, ki poznajo enako Prešerna in Petöfija, pravijo, da Petöfi pomeni Madžarom isto kot Prešeren Slovincem. Oba izhajata iz naroda, oba združujeta v sebi svobodomiselnost, svobodoljubnost, domovinsko čustvo, hrepenenje in boj za svobodo malega človeka, boj za pravice ljudstva, za enakost. Oba pesnita o prelepi in preljubi domači pokrajini.

Oba povzdigujeta ljudski jezik na vrh umetniškega oblikovanja, govorita kmetu, delavcu, izobražencu, torej vsakemu človeku. Oba izpovedujeta ljubezen, to čudovito človeško čustvo, v ljubljini osebi iščeta soustvarjalco.

Poglejmo si nekaj pesmi obeh pesnikov: Prešernovo pesem Slovo od mladosti in Petöfijevo Itt benn vagyok a férfikor nyarában (Tukaj sem v poletju moških let). Obe pesmi vsebujeta razmišljanje o preteklosti, o minulih mladih letih. Tako se začneta Prešernova:

»Dni mojih lepša polovica kmalo, mladosti leta, kmalo ste minule rodile ve ste meni cvetja malo se tega rož'ce so se koj usule.«

Petöfi pa piše takole:
»Itt benn vagyok a férfikor nyarában Az ifjúságnak letünt tavaszra Magával vitte a sok szép virágot A sok szép álmot, amelyet hoza.«

Skoraj iste besede uporabljata oba, ko govorita o minuli mladosti, ki jima je še - čeprav ne pogosto - sejala rožce, ki je še prinašala nekaj lepega, če ne drugega vsaj upanje. Upanje in pričakovanje, da bo prihodnost morda prinesla še kaj jasnejšega, lepšega. Enako ju je očarala ljubezen, ki je rodila čudovite ljubezenske pesmi, sonete. Prešernove usodne ljubezni so bile Marija Khlunova, Julija Primičeva in Ana Jelovškova. Prva mu je dajala navdih, s čimer je začel vrsto svojih ljubezenskih pesnitev. Pesmi, ki jih je Prešeren posvetil Primičevi Juliji, pa bodo večno spadale v sam vrh svetovne ljubezenske lirike. Ljubezen od Ane Jelovškove pa mu pomeni dopolnjevanje hrepenenja, a v literarni dediščini ta ljubezen ne živi tako edinstveno kot ljubezen do Julije. Tudi Petöfijeva pesniška dediščina kaže na to, da ga je ljubezen že prezgodaj, v mladih letih očarala. Tudi on je dose-

gel vrh svetovne ljubezenske lirike. Kako čudovito naključje, da je tudi Petöfi ta vrh dosegel s tistimi pesmimi, ki jih je pisal Juliji Szendrey. Prešeren je pa posvetil najlepše sonete Juliji Primičevi.

Hrepenenje, žalovanje, razočaranje, upanje in novo upanje, zadovoljstvo in še druge elemente vsebuje ljubezenska lirika teh dveh pesnikov. Njuna ljubezen se vsepovsod nekako zaključuje z ljubeznijo do lastne domovine, do rojakov. Prešernova usoda je bila Julija Primičeva, ovekovečil jo je v Sonetnem vencu. V petnajstih medsebojno povezanih sonetih Sonetnega venca ni izpovedal le velike ljubezni do Julije, pač pa je v njih izrazil tudi vročo ljubezen do domovine in hkrati izpovedal, da se zaveda teže svojega poslanstva. Torej ravno to, kar je izpovedoval Petöfi v svojih pesmih (Szabadág, szerelem! / Svoboda, ljubezen!; Beszél a fákkal a bús ószi szél / Z drevesomi se pogovarja žalosten jesenki veter; Feleségem és kardom / Moja žena in moj meč; Búcsú / Slovo).

Zakaj lahko primerjamo ta dva pesnika? Živela sta v isti zgodovinski dobi, v svoji deželi sta občutila iste državno-politične probleme. Svobodomiselnost, svobodoljubnost, odnos do naroda združita oba. Oba sta dosegla vrh svetovne ljubezenske poezije. Oba sta se učila oblike od klasikov, metafore pa sta prinesla iz ljudske besedne umetnosti.

Oblika kaže nekaj razlik. Prešeren je raješ vplival svojo miselnost v obliki sonetov, Petöfi pa je iz ljudskih umetnin spoznal, kako prelepo lahko izpove svoja čustva v pesmi. Ustvarjala sta elegije in še druge oblike. Prešeren je uvedel balado, romanco, ep, sonet. Z njegovo pesmijo je slovenska literatura dosegla svetovno raven.

Bianka Bartakovič
Gimnazija
Monošter

KAUT

Porabci v Odrancaj

Junija je Kulturno društvo osem src kulturni pa športni program organiziralo doma v Odrancaj. V kulturnom daumi je domanja gledališka skupina zašpilala igro »Lüpanje goščic«, porabska gledališka skupina Nindrik-indrik pa igro »Karči«. Te den je bila takšna ica, ka bi se človek najraj ranč nej vögeno iz hladne iže. Etak nej čüda, če je v dvorani menje lidi bilau, kak ponavadi. Gda je ica malo vtunjala, so mladi futbolisti naganjali labdo na športnom igrišči. Brsali so se Dolenji Senik-Sakalovci pa domanji mladi fusbalerge. Zmagali so baugši, tau so bili podje iz Odranec. Vü pam, gda do se na našom na domanjom igrišči špilali, do oni baugši.

Imre Kovac
Sakalovci

NIKA ZA SMEJ...

Slejpi pa glüpi

Eto gnauk sta se Ana pa Milan strašno korila. Milan je etak kričo: »Bej lak slejpi pa glüpi sam bjo, gda sam te za ženo vzeo.«

Ana pa zdaj etak: »Na vidiš. Samo edno leto, pa sam te že zavračila.«

Gnakost

Joška pa njegvi najbaukši padaš Jenö sta si etognauk v Števanovci v krčmeji pripovedjala. Joška etak pravi Jenóni: »Ti padaš! Takšo sam pa ešče nej vido. Tvoja žena pa njena sestra sta tak gnaki kak dve djajci. Kak je pa ti raznok spoznaš? Včasín se ne zmejšaš, sploj pa pri kakšom bola aklavom deli?«

Jenö pa: »Samo naj! Včasín rejsan tak delam, ka sam se zmejšo, depa te mi lagvo vcuj dé. Če povejmo, tü pa tam küšnem svojo šogorco, takšoga reda mi žena

takšoga doj zaküri, ka včasín gor pridem, stera je šogorca pa štera je moja draga žena.«

Njegva žena

Bela je etognauk v Varaš ušo, pa gda je zgotovo vse, ka je sto ta naprajti, si je malo v Lipi vseo. Proso je eden glaž vodke pa tak iz glaža nase lejvo vodko. Na sto, gde je sejdo, si je vödjau žené kejp. Kölnar vcuj

staupi k njemi pa ga etak pita: »Tau je vaša žena?« Bela skuma ednoga pa pige tadala. Zdj kölnar etak pravi: »Ge sam gvüšen, ka jo trnok radi mate, tak je?«

Bela pa: »Nej, nej, nej sam go zatok na sto djau. Zrok je drugi. Vejte, gospaud, tačas mo go gledó, dočas se mi ne de vidla. Pa gda de se mi že vidla, te mo znau, ka sam pijani kak dež.«

I. Barber

Iz künje naši babie

Grbanjova župa od friški grbanjov

30 dkg grbanjov, 5 dkg žirä, 3 dkg mele, 2 l vodé, petroža, sau, rdeči prpeu, zribano testau.

Grbanje v vode skjüjamo. Zmejs naredimo blejdi frigaš z dosta petrozo. Frigaš z mrzlo vodo gorpistimo, v župo vlegemo i solimo, prpramo. Malo eške skjüjamo. Zribano testau tö leko nutsküjamo. Bauksa bau župa, če iz več fele gob skjüjamo. Tau so leko: sivke, lisičice, sirautice i druge.

Madžari kipüvlejo iže na tihinskom

Po 90-i lejta, gda je stari sistem bukno pa smo lieko malo bole svobaudno dihalí, smo gnauk samo tau vpamet vzeli, ka so naše vesnice pune tihincov. Ne mislim na turiste, steri pridejo za en den ali za eden keden pa po tistim odidejo. Bole mislim na tiste, steri stare prazne rame dolapokipüvajo. Med njimi dvaujefeje lüstvo najdemo. Eni si te stare iže prejkzoidajo za vikende pa se samo na konci kedna pa vleta po naši vasnicaj vzdržavlejo. Drudji se pa za stalno k nam znosijo pa tü živijo. Največ jij je Madžarov, dapa najdemo med njimi Avstrijce, Nence tö.

V zadnjom časi pa Madžari tö kipüvlejo vikende pa hiše v tihinski rosagaj. 1996. leta so eške samo za 6 takši lidi znali, steri so meli nepremičnine (ingatlan) v drugi državaj. Lansko leto ji je pa bilau že 95.

Dapa agencije, stere se spravljajo z odavanjom nepremičnin v tujini, pravijo, da je tau nej prava numara. Od leta 1998 nej trbej več nikšoga engedela (dovoljenja), če stoj šče v drugi državi kaj küpiti ali zidati. Nika drugo ma nej trbej narediti, kak kupčijo notazglasiti pri Madžarski narodni banki. Dapa te agencije pravijo, ka tau največ lidi pozabi narediti. Tak šče, ka pozabi. Agencije pa majo roke zvezane, pa lampe zakeldjene, one skrivnosti, sto kakšno kupčijo je naredo, ne sme vödati.

Pa da nej bi pozabili! Vejte, gde Madžari najbolje radi kipüvlejo vikende? Pri morji na Floridi ali pa v Španjolskom. Te so pa tau zatok nej tisti Madžari, steri fejst švicajo, gda krü slüžijo?! Tej bole te švicajo, gda v Floridi na sunci ležijo.

-MS-

Tabor v Trenti

2. julija smo se s petimi otroki napotili v tabor v Trento. Vabilo smo dobili od Zveze Slovencev, oni pa z občine Bovce. Dolgo smo potovali, preden smo prispeli do doma Triglavska roža.

Tabor je bil etnografskega in kulturnega značaja. V dolini Soče smo preživeli čudovit teden. Ta dolina leži na stičišču treh narodov, Avstrijcev, Italijanov in Slovencev. Trenta se nahaja v Triglavskem narodnem parku. Dobro smo spoznali to prelepo pokrajino, kajti hodili smo na izlete peš in tudi z avtobusom.

Tabor je trajal en teden, otroci so delali v treh skupinah. Peli so in igrali na glasbilih, peslali in se spoznavali z ljudskim izročilom, pripovedovali so legende o Zlatorogu.

V ponedeljek popoldne smo si ogledali trentarski muzej, gledali smo tudi videofilm o Soči. V torek smo obujali spomine na soško fronto ter se sprehajali po Bovcu. V sredo smo preživeli najlepši dan tabora, ogledali smo si izvir Soče, spomenik Julija Kugiya, sotesko Mlinarico in trentarsko cerkev. Najbolj živo pa je bilo na raftingu po Soči. Otroci so z veseljem skakali s skal vodo in se kopali. V četrtek zvečer nas je obiskal igralec Polde Bibič, ki je nastopil z Martinom Krpanom. V petek dopoldne so se

otroci pripravljali na nastop. V kratkem programu so pokazali, kar so se naučili v enem tednu. Upam, da otroci ne bodo pozabili tega, kakor tudi lepih doživetij.

Hvala lepa vsem, ki so nam omogočili udeležbo na taboru v Trenti.

Agota Holec - vzgojiteljica

Porabje

ČASOPIS
SLOVENCEV NA
MADŽARSKEM

Izhaja vsak drugi četrtek

Glavna in odgovorna urednica
Marljana Sukič

Naslov uredništva:
H-9970 Monošter,
Deak Ferenc út 17,
p.p. 77,
tel.: 94/380-767
e-mail:

porabje@mail.datanet.hu
ISSN 1218-7062.

Tisk:
SOLIDARNOST D.D.
Arhitektova Novaka 4
9000 Murska Sobota
Slovenija

Časopis izhaja z denarno pomočjo Urada RS za Slovence v zamejstvu in pa svetu ter Javnega sklada za narodne in etnične manjšine na Madžarskem.